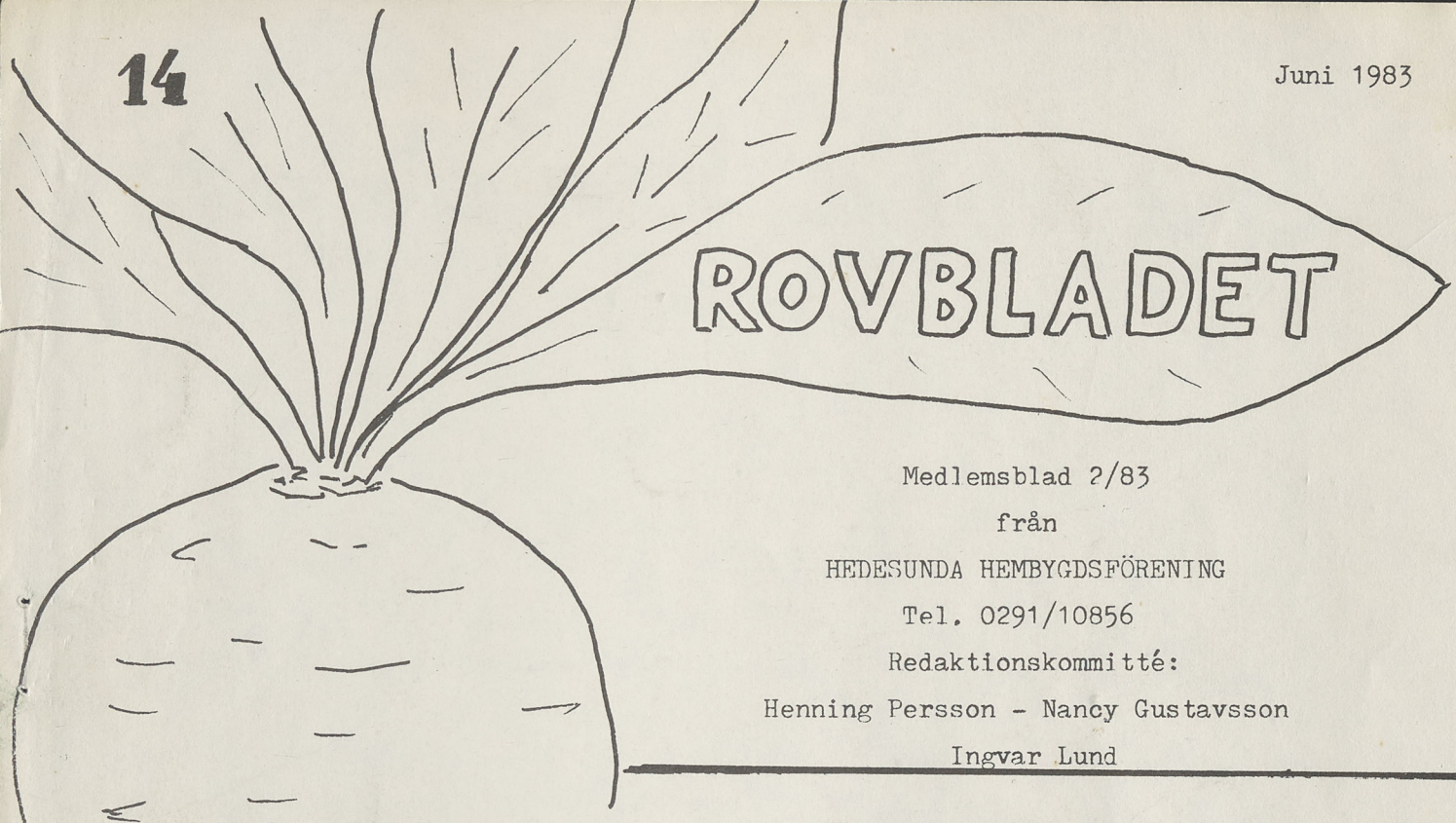

ROVBLADET

Medlemsblad 2/83

från

HEDESUNDA HEMBYGDSFÖRENING

Tel. 0291/10856

Redaktionskommitté:

Henning Persson - Nancy Gustavsson

Ingvar Lund

Fotboll: DAMER MOT GUBBAR

Anders Höjer, Simon Westlund, Lasse Hedblom, Jonas Andersson, Otto Sörling, Erik Lundgren, Ernst Bergman, John Forslund, Emil Jonasson, Ernst Syllberg, Axel Ulander. Andra raden: den första vet vi inte namnet på, tala om den som vet, sedan: Augusta Jonasson, Elsa Johansson, Ruth Bergström, Anna Johansson. Främre raden: Anne-Britt Qvist, Syster Thalín, Anna-Lisa Forsberg, Berta Skyllberg, Greta Skogh, Karin Westring, Eva Aldén, Aina Sörling. 1937?

Gamla recept

Nedanstående recept är hämtade ur tidningsurklipp från omkring år 1920.

Morotspudding

1 l morötter, vatten, salt, 2 dl skorpbröd, 2 dl mjölk, 2-3 ägg (1 tsk potatismjöl), 1 msk hackad persilja, peppar. Till formen: 1/2 msk smör, 2 msk rivebröd.

Morötterna skrapas, sköljas och kokas mjuka, varefter de malas på köttkvarn eller passeras. Skorpbrödet, uppblött i mjölken, tillsättes jämte äggulorna, mjölet och kryddorna. Sist nedskäras de uppvispade äggvitorna. Puddingen gräddas i form i vattenbad. Serveras med skirt smör.

Kålrotpudding

1 1/4 l skurna kålrötter, vatten, salt, 3 dl skorpbröd, 1 dl mjölk, 3/4 dl smält växtsmör, 3 ägg, salt, peppar. Till formen: 1/2 msk smör, 2 msk rivebröd.

Tillagas som föregående. Serveras med ärter.

Potatisnudlar

10 potatisar, 1 ägg, mjöl, salt, fett.

Potatisen kokas, skalas och söndermosas varma på bakbordet; härpå iblandas ägget och så mycket mjöl att degen går att rulla ut, samt salt. Härav formas fingerlånga nudlar. I en flat stekpanna upphettas fett, nudlarna läggs häri bredvid varandra, vändas med en gaffel och stekas på båda sidor.

Leverbullar

375 gr oxlever hackas eller males fint med 1 lök och 65 gr späck, 5 uppmjukade vetebröds-kivor, 30 gr mjöl och 10 gr salt. Av denna massa formar man nu bullar, som man steker i grädd- eller växt-margarin eller kokar 30-35 minuter i saltat vatten.

Ätas med stuvad vitkål.

Bröllop på gammalt vis

Bonden i "Snars" i Brunn, Hedesunda, blev inte riktigt klok på pojken en vårdag, då de gingo och stängde kring åkerhagen. Sonen skulle badda vidjorna medan fadern "hånkade upp gårdslet mellan störparen", men han försummade sig och brände upp den ena satsen råvidjor efter den andra, fast han var gammal nog att kunna reda upp mera vidlyftiga saker än det han hade för händer denna dag. Han hade ju klarat exercisen och skulle väl vara karl när som helst hade husbonden räknat ut.

Något galet måste det vara... visserligen hade han varit ute länge på helgdagsnätterna och pigan hade retats med honom hemma vid gården... hon visste väl något hon... ungdomen har alltid en viss förmåga att hålla reda på saker och ting... precis som kärringarna... Nog borde jag kanske veta det... om han givit sig ut på friarvägar... men sådant skall i alla tider gå så väl-signat hemlighetsfullt tillväga... till en början förstås... sedan spörjs det alltid... lugnade han sig till sist.

Då han kommit så långt i sin monolog så brakade en vidja åter av då han ville böja den. - Det var då ett elände!

- Vad är det med dig egentligen, gosse, bröt han ut. Och så har han ett fång som ligger och brinner upp igen... Vad i fridens namn har du för bestyr med ljungen då, du ska ju badda vidjor?

- Klockar Pettersson har sagt att ljungen kallas Erica på latinet, som de lärda kunna tala...

- Ljung... och Erica... Erica? Hör du, vad har Erica med badda vidjor att göra och med dig med förrästen?

Fadern gick och grubblade på det han hört och nästa gång en vidja sprang av därför att den var för mycket bränd så frågade han rakt på sak:

- Vad har du egentligen med "Erica" att skaffa?

Någon gång skall det väl fram, tyckte sonen och så kom det litet dröjande till svar på faderns fråga:

- Matsas flicka i Ålbo heter Erika. - Jaså... hm... det är Matsas flicka... och hon heter Erika och för att ljungen också kallas Erica så ska du gå och plocka med den, medan vidjorna du ska sköta brinna upp... Ja... nåja... Matsas går väl för sig och inte ska du gå och vara så "illfri" för det... Badda vidjor nu,

4

så ska vi ordna det där med Erika sedan, och låt ljungen vara ifred så länge.

På kvällen tvättade husbonden i Snars smutsen ur ansiktet, vilket annars inte brukade inträffa mitt i veckan, allra minst i början på densamma. Sedan åt man kvällen tidigt i gården och sedan husbonden haft ett samtal med mor, så gick han bort.

Sonen satte sig på bron och såg mellankolisk ut sedan han ätit och pigan gick omkring och menade och gjorde grimaser på sitt sätt, för att retas med honom.

Men så kom mor och satte sig bredvid honom. En stund var hon tyst men så lade hon plötsligt armen om halsen på sonen, och därvid hajade denne till, för något sådant hade då inte hänt honom sedan han gick i kolt.

- Toka... sade han, vad är det nu då?

Då log mor och talade om att husbonden gått till Matsas i Ålbo för att tala med flickans föräldrar.

Då log sonen ett lyckligt leende och så inträffade det otroliga att han tog sig för att klämma mor tillbaka, och det fast pigan såg historien.

- - -

Rykten började sippra fram om bröllop i Matsas, ty Erika skulle "ihop med Snars Per August och bli ungmor i gården". Och någon tid efter sedan det talet börjat gå i bygden fick då hela sockenmenigheten sitta i kyrkan och höra ur prästens egen mun att det som talats var sanning... "Redliga bondesonen Snars Per August Larsson i Brunn och dygdiga bondedottern Erika..." det var inte att misstaga sig på detta.

En dag någon tid efter detta redo två män ut från Snars i Brunn för att bjuda till bröllopet. I brudgumsgården hade man dessförinnan hållit stor inventering i alla släktregister till folket i de båda gårdarna Snars och Matsas och den ena av männen som nu gävo sig åstad var av Matsas släkt, medan den andra var av Snars. Och i varje gård, där släktingar till bruden eller brudgummen bodde, redo de två männen in och bjödo människorna vara så gemena att komma till bröllopet i Ålbo.

Denna förrättning drog ut på tiden. I varje gård där de två männen stannade för att bjuda, så skulle de förplägas riktigt

och var det då så att de inte orkade äta så fingo de vänta tills de blevo hungriga. Det kunde gå en vecka och två med, innan de hunnit ränna socknen runt till alla släktingarna, men i sinom tid blevo de färdiga så att de kunde rida hem var och en till sin gård och meddela att bjudningen var fullbordad.

Sedan gällde det för de inbjudna att laga i ordning "förning", bestående av en massa finare hållbara anrättningar i matväg, såsom pannkaka, sylt, syltor, ost, korv, smör, bröd m.m. Och så gällde det att ge sig av i god tid till bröllopgården. De av gästerna som anlände först togo sig nämligen för att göra konstater åt sådana som kommo senare. De foro ut på vägarna efter vilka de övriga gästerna väntades anlända, och på något lämpligt ställe fällde de "en bröte träd" över vägbanan. När så de väntade kommo funno de vägen spärrad och måste stanna för att rödja undan. Under tiden som de bråkade med detta så lågo "nidingarna", som ställt till med hindret, på någon lämplig plats i närheten och njöto av att se de andras mödor. Sedan de hållit på en stund så att åskådarna tyckte att det kunde vara nog, gingo de fram och hjälpte till med att skaffa undan hindret och då de väl voro färdiga så måste den som blivit hjälpt fram med förningen och bjuda till bästa för hjälpen.

Sådana tillställningar ordnades över allt efter vägen till bröllopgården och det drog ut på tiden innan gästerna kommo fram. Men när de så småningom dock kommit över allt hinder och äventyr och voro församlade i Matsas, så hämtade man prästen och vigseln förrättades högtidligt, medan gästerna höllo sig i skinnet så gott de kunde.

Närmast efter vigseln övergick man till överlämnandet av skänker till brudparet. I gården nystuga tog brudparet plats bakom ett långbord vid kortväggen längst bort från ingången och fram till detta tågade bröllopgästerna i procession, ordnade efter rang med "tjockaste släkten först" och de avlägsnare släktingarna sist. Till denna ceremoni spelade gubben Thyr en "skänklåt" som gick i långsamt och högtidligt tempo och i takt med denna marscherade man fram till bordet och lämnade brudparet gåvor.

Bakom bordet stod Snars Per August och tog emot skänkerna och bredvid stod Erika och skänkte i bröllopsdricka, som hon bjöd dem

som skänkte, att taga för sig av efter hand som de anlände och lämnade sina gåvor.

Då detta var färdigt ändrade Thyr takten i sina låtar. En sprittande dansmelodi genljöd genom salen och prästen själv öppnade bruddansen med bruden. Då steg man inte i takten med vid polska eller vals, utan de dansande höllo varandras händer som vid folklekar och så sprungo de runt några varv i takt med musiken. Och Thyr gjorde låtarna korta så att varje manfolk hann få en liten sväng med bruden och varje kvinnfolk en dans med brudgummen utan att tiden skulle bli allt för hårt anlited.

Efter bruddansen samlades alla till bröllopsmiddag. Under denna var det prästens skyldighet att skära upp skinkan. Man åt både länge och väl av all den goda förningen och allt som bröllopsgården för egen del satte fram till spisning. Då middagen var aväten fick prästen ettdera taga av kappan och kragen och ge sig med att stoja och glamma med de andra vid bröllopsgården, eller ock fick han tack för vad han gjort innan han gav sig av.

Man satte i gång en stordans i bröllopsgården och nu var det vals och slängpolska så att golvsyllarna gungade under de stadiga stegen. I ett hörn av danslokalen stod en så med dricka. Paren dansade sig törstiga och drucko som om de skulle haft betalning för det, ty om de lyckades tömma sån, så blev det storspektakel av. Då skulle nämligen de som hade påfyllningen om hand utsättas för offentlig smädelse. Och för att undgå detta så passade dessa noga på.

Sedan dansen pågått en stund blevo de dansande varma och då började man plocka av sig de yttersta plaggen. Mössor och rockar gingo först och främst och sedan var det tröjornas tur tills danslaget svängde om endast i byxor och blaggansskjortor. När det gått så långt, började "kypmästaren" utöva sitt kall. Han lade nämligen beslag på de avlagda plaggen allt medan de som voro ägare till de försökte att hålla reda på dem och det var ett kiv och slit, medan detta pågick. Men kypmästaren hade goda chanser att komma över en hel del, medan de som ägde plaggen voro uppe i dansen och inte kunde skydda sin egendom, och allt han fick tag i låste han undan i någon skrubben som han gjort i ordning för ändamålet.

Och när han kommit över så mycket som han rimligtvis kunde, så avbröt man dansen och gjorde auktion på de rövade kläderna. Vid

denna måste var och en ropa in sina egna plagg, och därvid stodo sådana, som lyckats behålla sina kläder undan kypmästarens långa fingrar, och bjödo över de olyckliga stackare som haft sämre tur, så att deras tillhörigheter blevo ganska dyra under klubban. Ropen betalades vid klubbslaget och sedan allt var över lät kypmästaren högtidligen överlämna summan som auktionen inbringat som gåva till bruden. I det fall som det här gäller, då både bruden och brudgummen voro från välbärgade gårdar, så lät bruden i sin tur auktionssumman fördelas bland socknens fattiga.

Första natten efter vigseln blev det inget sova. Då dansade man och höll den omtalade auktionen. Och även hela andra bröllopsdagen så voro gästerna i ordning och hade alla möjliga fyr för sig. Men sedan gick det inte gärna att "leva gladeliga" längre förrän man fått litet sömn och nu skulle kypmästaren "ordna sidokamraterna" i långbädden genom dansen på kabben.

I ett hörn av danslokalen ställdes en stadig huggkabbe. Och fram till denna måste alla bröllopgäster dels för att svänga ett varv med den som kypmästaren utsett till sidokamrat i syskonbädden och dels för att erlægga en slant till fattigkassen i socknen. Kypmästaren hade bemödat sig om att göra paren så omaka det gärna gick för sig och nu inträffade det, att särskilt flickorna protesterade vilt, då de skulle fram till kabben. Men då hade kypmästaren handräckning och de som inte ville infinna sig godvilligt fördes fram med våld. Töserna voro friska och starka och det gavs fall då de kröpo ur kläderna så långt det anständigtvis kunde ske under den bröttning som de levererade för att slippa bli sammanförd med den, som kypmästaren utvalt till deras kamrat i syskonbädden. Men fram till kabben kommo de, ilskna och varma, och med håret i oordning, och då måste de finna sig i att samsas med den avskydda kamraten. Fästfolk bland bröllopgästerna respekterades inte heller dessa gånger utan de måste finna sig i en hel del lustigheter, medan de som för tillfället undsluppit hade roligt...tills deras tur kom. Då kunde det hända att de glammade så lagom, ty det var kypmästarens specialitet att hitta på obehagliga överraskningar åt var och en. Och var det så olyckligt att någon på svärdsidan opponerade sig och ställde till krångel, så vankades till och med litet lagom med stryk.

Efter detta gick bröllopet vidare dag efter dag, medan det ena

upptåget avlöste det andra. Den ena tillställningen var galnare än den andra och ju tokigare det blev ju roligare var det. Gästerna kommo så småningom in i ett dimmigt rus och det var rent av otroliga saker de kunde hitta på. Så pågick det tills en arbetsvecka och en dag gått till ända. Under denna tid hade man hunnit bli osams och ense igen många gånger om, pojkarna hade slagits och flickorna hade gått emellan och enat de stridiga viljorna till det skurit sig nästa gång. Men för det mesta hade man haft roligt åt alltsammans.

På den sista dagen gick långdansen. Vid denna dansade spelmannen först med sin fiol och efter honom hela raden av gäster. Alla otänkbara ställen och skrymslen i gården letade spelmannen upp och alla som kommo efter måste söka sig fram samma väg. Kypmästaren var med och såg till att ingen försökte komma förbi hindren genom några krumbukter.

Medan upptågen avlöst varandra hade det gått hett till ibland och det var ju inte otänkbart att ovänskap kunnat uppstå i de fall då skämten drivits för långt. För att emellertid försäkra sig mot tråkiga efterspel avslutades bröllopet med en gemensam måltid, som kallades "sämjan", och under denna skulle då allt gräl och gnabb sonas. Det var meningen att efter det "sämjan" avätits inget groll och "inga horn i sidan" skulle finnas kvar till kommande möten gästerna emellan. Och när de då på den sjunde dagen efter vigseln skildes åt var det frid och försoning. Och vid det laget voro nog även de sammanvigda bäst till freds med att äntligen få bli ensamma och få litet lugn och ro med sin lycka...

Festen på

Åsudden midsommaraften

börjar

kl. 14

Uppgifter hämtade ur
"GEFLEBORGS LÄNS KALENDER 1893 - 1896"
utgiven av Nils Nordén

Hedesunda socken

Egovidd, utan vatten 40,560 har; deraf trädgård 12 har, åker och annan odlad jord 2,957 har, naturlig äng 5,123 har och skogbärande mark 31,331 har; fördelade på 323 brukningsdelar och 70,241 mtl.

Folkmängd (Januari 1893): 2.391 m.-k., 2490 kv.-k., s:a 4,881 personer.

Skolor: 8 folk-, 4 mindre samt 3 småskolor.

- - - - -

Socken är belägen 43 km. från Gefle, 88 km. från Upsala, 89 km. från Sala. Gränsar i norr till Walbo, i öster till Upland, i söder till Fjerdhundra, i vester till Ö. Fernebo och Årsunda.

Namnet är hemtadt af den stora hed eller skogssträckning som går genom socknen till Vestmanland. Marken är för det mesta jemn; endast några få, obetydliga berg finnas i södra delen af socknen. Jordmånen är något stenbunden, dock skäligen bördig. Åkern består ungefär till fjälften af svartmylla och hälften lera, samt något sandjord. Hufvudnäringarne äro åkerbruk, boskapsskötsel, kolning och fiske, samt körslor om vintern för närmast belägna bruk. Dalelven, som flyter genom socknen, är här bred och bildar flere fjärdar, samt ett stort antal holmar och öar, af hvilka en, vid namn Öhn, är bebodd af flera familjer. Bramsön är en af de största öarne.

De ängar, som slutta mot elfven eller ligga på dess öar, hvilka sednare kallas elf-ängar, blifva stundom, starkt öfversvämmade. Vårtiden 1764 steg Dalelven till en alldeles ovanlig höjd, så att färjekarlen då befanns på midten af ett pastorn tillhörigt åkergräde, vid en derstädes ännu befintlig stor sten, invid landsvägen. Under tiden hade färjekarlen begagnat pastorns tiondelada till bostad, emedan vattnet i hans egen stuga stått ända upp till bakugnen, hvarest äfven en gädda fångades. Enligt skedd afvägning stod elfven detta år 10 fot öfver dess lägsta stånd, då eljest vanligen vårfloden och äfven någon gång höstfloden, är 5, högst 6 fot öfver dess lägsta stånd. En liknande öfversvämning inträffade år 1830.

Inom socknen märkes frälseegendomen Hade eller Hadesholm, 1 $\frac{3}{5}$ mtl.

- - - - -

Postanstalt: Hedesunda. Föreståndare, W. Åström, Länsman.

- - - - -

T A X A

för öfverfart medelst färjning vid Hedesunda Norra och Södra färjesund öfver Dalelven.

	<u>Norra sundet</u>	<u>Södra sundet</u>
För en gående person	3 öre	6 öre
" " bondkärria eller enbetsvagn	12 "	25 "
" " ridande, häst och ryttare	12 "	25 "
" " bondvagn med 2 dragare	16 "	31 "
" hvarje dragare derutöfver	3 "	6 "
" en kurirkärria, chais eller trill med en häst	16 "	31 "
" en bättre vagn med 2 hästar	25 "	50 "
" hvarje häst derutöfver	16 "	31 "
Två personer, den skjutsande inberäknad, må efter hvarje häst beräknas utan särskild betalning, men åtfölja flere betalas för hvar och en derutöfver		
För en eller två lösa hästar, som ej åtföljes af åkdon, ledaren inberäknad	12 "	25 "
För hvarje häst derutöfver, lös eller åtföljande åkdon	6 "	9 "
För packsaker och dylikt, som öfverföras utan att vara å åkdonet, betalas såsom för lass, från och med ett halft lass	3 "	6 "
- - - - -	- - - - -	- - - - -

Från Hedesunda gästgifveri skutsas:

till Årsunda-Fremlingshem	1,7 mil	kr. 3,23
" Gysinge	1,8 "	" 2,85
" Öster-Våla, Åby	3,3 "	" 6,27
- - - - -	- - - - -	- - - - -

Bruk och Industriella anläggningar:

Brunns mejeri, eg. Sörling, Carl, adr.: Brunn
 Brunns tegelbruk, eg. Söderfors Bruks Aktiebolag
 Brunns ångsåg och tullmjölkvarn, eg. Sörling, L. P., Brunn
 Öhlbo tegelbruk, eg. Olsson, O. och Persson, G., Hedesunda
 Österbyggebo ångsåg och hyfleri, eg. Olsson, A. och J. samt Olsson, O. i Österbyggebo.

Barnmorska: Lotten Bergqvist, Brunn.
 Brandstodskomitén: ordf.: Erik Lund, Brunn.
 Fattigvårdstyrelsen: ordf.: Erik Lund, Brunn.
 Fjerdingsman: Olof Westlin, Holmen.
 Förmyndarevården: God man: Erik Lund, Brunn.
 Gästgifvare: Olof Larsson i Böhle.
 Klockare: Olof Hedström, Sundby, Hedesunda.
 Komminister: J. Is. Rydberg, v. Pastor.

Kommunalnämndsordf.: Erik Lund, Brunn.

Kommunalstämмоordf.: Organisten Olof Hedström, Sundby.

Kyrkovärdar: Erik Lund i Brunn,
Anders Andersson, Kungsgården.

Länsman: W. Åström, adress: Hedesunda.

Nämndemän: Anders Ersson, Åhlbo, Anders Andersson, Gisselbo,
E. Lindström, Berg, Erik Lund, Brunn,
Jonas Forslund, Kågbo, Per Andersson, Sevalbo.

Organist: Olof Hedström, Sundby.

Pastor: Carl J. Rydberg, Kyrkoherde.

Vice Pastor: J. I. Rydberg. Pastorsadjukt: Kihlberg.

Sparbankskomitén: Skollärare E. Norman, Hem.-eg. E. Lund,
Jonas Lundgren i Brunn.

Vaccinator: Olof Hedström.

- - - - -

H a n d l a n d e:

Andersson, A., Åhlbo.	Lindgren, C. A., Öhlbo.
Andersson, P., (mössor), Brunn.	Lindqvist, E., Rångsta.
Andersson, A. E., Brunn.	Lindström, K., Berg.
Blomberg, E., Berg.	Nordström, A. J., smideshandel.
Eriksson, E., Brunn.	Persson, Per, Löfåsen.
Frisk., A., Brunn.	Pettersson, L. G.
Hedlund, P., Nynäs.	Strid, L., Flaten.
Jonsson, Carin, Måhlbo.	Skogh, L., Kungsgården.
Lind, Anders, Österbyggebo.	Sundin, L., Urhandel, Brunn.
Larsson, A., Rångsta.	Wädlinder, O., Sevalbo.
Larsson, Aug., Brunn.	Lindström, O., Rångsta.

- - - - -

Hembyggsdag

på Åsudden

söndagen den 21/8

GAMLA TIDER

Berättelser från Hedesunda

Den gamla berättarkonstens mästare	9
Prinsessan på Ingevarahammar	15
Dolda rikedomar och deras sagoväsen	21
Trollgården på Hedesundaheden	27
Nordansjö-Kärstin som "gick igen"	29
Älg-Mats, prästen och björnen	31
Piparudds-Lasse, spelman Thyr och Lärkgubben	35
När hedesundaborna skulle bygga kyrka	43
Klockarhistoria	45
O, så härligt att komma en sådan väg	49
Färjekarlens förvinterbekymmer i isrännan	55
Skogvaktare genom fyra generationer	59
Hos Skommar-Anders i Hällby	65
Då hedesundakarlarna tog Storlabben	77
Järnvägsresan	81

Artiklarna i denna samling har alla skrivits av Sigfrid Björkström utom intervjun med Skommar-Anders i Hällby, som gjorts av signaturen Jerker (Erik Östlund) och kåseriet Järnvägsresan på hedesundadialekt, som skrivits av den för oss okända signaturen Pellö.

Boken kostar 40 kronor.

De, som beställt boken, men ännu inte fått den, har möjlighet att hämta den på föreningens exp. under juni månad. Vill Ni ha den skickad, ring 10856. Som vi redan meddelat, upphör Ingvar Lunds anställning 30/6. Hur det blir med expeditionen i fortsättningen meddelas i nästa nummer av Rovbladet. Efter 1/7 kan besked fås genom tel. 10856. Telefonsvarare upplyser.

Hembygdens år 1984

26 augusti 1984 – Hembygdens dag

Hembygdsrörelsens stora dag under Hembygdens år infaller söndagen den 26 augusti på Skansen i Stockholm. Det blir en dag då hembygdsfolk från hela vårt land samlas läns/landskapsvis på Skansen för att visa sin resp särart av vår svenska hembygd. Dagen då mängder av hembygdsföreningar i fyllda bussar styr färden mot Stockholm för att där få känna gemenskapen i hembygdsrörelsen.

Då kommer även de budkavlar som vandrat runt i landet att nå sina mål. Då kommer också alla bygde-, socken-, härads- och landskapsdräkter, bygdespel, folkmusik, lokala maträtter m m att ge färg och innehåll åt ett sjudande Skansen.

Boka alltså redan nu 26 augusti 1984 för en gemensam träff på Skansen i Stockholm!

(Ur "Bygd och Natur" – tidskrift för hembygdsverksamhet)

Buss ordnas också från Hedesunda.